

O RAZMERAH NA KOROŠKEM IN PRI NAS**Slovincem ni nič prihranjeno, nič darovano****Raab in Mussolini - Nepopoljšljivi raznarodovalci**

Skupna izjava slovenskih političnih organizacij na Koroškem o razmerah v narodno mešanem delu dežele 14 mesecev po podpisu mirovne pogodbe je še zmerom predmet živahnega zanimanja v naši politični javnosti. To že zavoljo tega, ker nas položaj koroških bratov v marsičem spominja na razmere v naših krajih.

Slovincem pri nas in na Koroškem je bila z mednarodnimi pogodbami zajamčena neka mera jezikovnih pravic, s katerimi naj bi se obema manjšinama zagotovil narodni obstoj in razvoj.

Kakor našim, tako je bilo tudi koroškim Slovincem obljubljeno, da bo poleg državnega jezika tudi slovenščina priznana in pripuščena na sodnih in v ostalih javnih uradih, predvsem pa, da bo slovenskim otrokom zagotovljen pouk v materinem jeziku.

Toda nacionalisti v Italiji in Avstriji se kaj neradi spominjajo dolžnosti, ki sta jih njihovi državi prevzeli pred vsem svetom do Slovencev. Svoje obveznosti bi najraje kar zatajili ter proglasili podpisane pogodbe za »kos papirja«, kot je pred kratkim tržaški sodnik Gnezda brez pomisleka označil londonski sporazum iz novembra 1954.

Avstrijski Nemci sicer niso še šli tako daleč, da bi med njimi kdo govoril »o kosu papirja brez vrednosti«, pač pa so začeli na široko rušiti slovensko šolstvo na Koroškem.

Da bodo naši ljudje poučeni, je treba povedati, da na Koroškem ni čisto slovenskih šol. Zapadni zavezniki so po zasedbi dežele vpeljali v narodno mešanih krajih dvojezične šole: v njih naj se vsi otroci nauče obeh deželnih jezikov, nemški slovenščine, slovenski nemščine. Učitelji govore med poukom nekaj časa nemški, nekaj časa slovenski, učne knjige so dvojezične. Te šole so zares evropska posebnost in so zelo revno nadomestilo pravih slovenskim šolam.

Po zakonu je bilo na Koroškem 107 takih učilnic, sedaj jih je le 39. Iz vseh ostalih so slovenščino kratko in malo izrinili.

»KOROŠKI SLOVENCİ ZNATE NEMŠKI«

Proti tej raznarodovalni politiki so zastopniki koroških Slovencev pri kanclerju Raabu najostreje protestirali. Pritožili so se, da dunajska vlada tudi ostalih manjšinskih določb ni še uresničila. Od podpisa mirovne pogodbe je prešlo že 14 mesecev, a Dunaj ni doslej izdal niti enega zakonskega predpisa, kako naj se v dejanskem življenju izvede narodna zaščita Slovencev.

Italijanski in nemški nacionalisti si torej,

kakor vidimo, lahko sežejo v tej stvari bratsko v roke!

Da bi opravičil neopravičljivo ravnanje podrejenih oblastev in dunajske vlade do Slovencev, se je Raab iznebil izjave, ki nas nehoti spominja na pokojnega Mussolinija: »Vi, Koroški Slovenci, že tako vsi znate nemški.«

Natančno tako je govoril poglavar laških črnosrajčnikov 1. 1933, ko je s hudodelsko roko udaril po naravnih in božjih pravicah slovenskih vernikov v Beneški Sloveniji. »Beneški Slovenci« — je razlagal — »so že od l. 1866 v Italiji in znajo vsi italijanski.« Zato je ukazal, naj se v vseh cerkvah zatrejo pridige, pesmi, molitve, čitanje evangelija in verouk v jeziku slovenskih domačinov.

Ko človek take reči bere, mu je skoro žal,

da nismo Slovenci narod butcev, nesposobnih se naučiti tujega jezika. Če bi mi bili taki, kot so mnogi naši sosedje, ki se lahko vse življenje mučijo, a si ne morejo niti toliko znanja slovenščine prilastiti, kot vsaka naša gospodinjska pomočnica italijanščine ali nemščine v nekaj mesecih, bi naši narodni nasprotniki ne prihajali na dan s takimi navidezno prepričljivimi, a v resnici skrajno krivičnimi izjavami! Po njihovem mišljenju naj bi človek v trenutku, ko se nauči tujega jezika, zgubil pravico do uporabe materinske! Kolika zabloda, nevredna predvsem krščanskih politikov, ki bi morali vedeti, da je Bog dal vsakemu narodu lasten jezik zato, da se ga drži in ga spoštuje ter brani pred vsemi napadi in poniževanji.

Kaj je z voljo staršev?

In vendar se najdejo v Italiji in Avstriji celo cerkveni dostojanstveniki, katerim se ne zdi prav nič krivično, da se v šole in celo v cerkve uvaja namesto slovenščine čedalje bolj jezik vladajočega naroda, češ da ga »Slovenci že tako vsi razumejo.« Beneškim Slovincem ni Italija doslej dala niti ene osnovne šole ali otroškega vrteca, ni dovolila niti ene ure pouka v domačem jeziku, toda do danes se ni še našel en sam italijanski katoličan, ki bi proti tej krivici protestiral.

Enako ravna tudi marksisti in socialisti. Nadvse značilno je na primer zadržanje sedanjega ministra prostvete g. Rossija. Kot socialni demokrat in nasprotnik narodnega zatiranja pripravlja zakon o slovenskem šolstvu, ki naj bi v precejšnji meri upošteval opravičene zahteve in potrebe tržaških in goriških Slovencev. Vendar istih pravic, kakor slišimo, ne namerava raztegniti tudi na — Beneško Slovenijo in Kanalsko dolino. Tu naj bi ostale šole še nadalje čisto laške, to se pravi navadne potujočevalnice.

Če bi ga vprašali, od kod ta dvojna mera, bi nam bržkone odgovoril, da Beneški Slovenci ne čutijo nobene potrebe po lastnem šolstvu in da starši tam ne zahtevajo in žele slovenskega pouka. Na isto stališče se postavljajo nacionalisti ravnotako v Avstriji, pa naj bodo kristjani ali marksisti.

Volja staršev, pravijo, je zanje sveta. Bog ne daj, da bi se zgodilo kaj v šoli proti volji staršev!

Če pa želiš vedeti, zakaj ne sprašujejo italijanskih staršev v Abruzzih ali nemških na Salzburškem, ali žele, da se njih otroci uče v šolah tudi računstvo in zemljepisje, ne vedo, kaj odgovoriti. Svojih ljudi namreč

prav nič ne sprašujejo, temveč jim dajo šole, ki se jim zde, da so najboljše, pa mir besedi. Samo po sebi umljivo se jim pri tem tudi zdi, da se pouk mora po načelih vzgojeslovja opravljati v družinskem jeziku otrok. Kdor bi zahteval, naj se opravlja v tujem jeziku, o njem bi rekli, da je slaboumen.

Popolnoma drugače pa ravna, ko gre za manjšine. Da bi jih laže potujčili, uvedejo v šole jezik vladajočega naroda ter se pri tem kar naenkrat sklicujejo na »voljo staršev«.

Toda če stvar dobro premislimo, je tako sklicevanje ne le neiskreno, ampak istčasno tudi popolnoma neopravičeno: ko se staršev rodi otrok, oni sami določijo jezik, v katerem hočejo z njim govoriti. Mati si sama izbere jezik, v katerem uči otroka moliti. K temu ni nihče silil roditeljev, temveč so se za jezik sami prostovoljno odločili. Ali ni to bila jasna in svobodna volja staršev?

IZ ENEGA SMO POSTALI TRIJE NARODI

In svoje volje niso izpričali s kako izsiljeno papirnato izjavo, temveč z dolgoletnimi vsakodnevnimi dejanji! Če je bil družinski jezik slovenski, pomeni, da so ti ljudje Slovenci in bi poštena vlada ne smela mnogo razmišljati, kakšna šola jim pritiče. Saj osnovna šola bi ne smela biti nič drugega kot nadaljevanje družinske vzgoje! Le tak pouk je naraven in resnično uspešen, kakor trde vsi vzgojeslovci na svetu.

Toda ko gre za naše manjšine v Beneški Sloveniji in na Koroškem, oblastnike prav

(nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

TEŽKA KRIZA V JUŽNEM TIROLU

Za nemško mestno občino Briksen je, kakor smo pisali, zastopnik rimske vlade v Južnem Tirolu imenoval izrednega komisarja v osebi g. de Pretisa.

Vodstvo nemške manjšine je pa bilo mnenja, da je to imenovanje nezakonito, ker je podminister v predsedništvu rimske vlade Russo še pred kratkim izjavil nemškim pokrajinski odbor v Bocnu pravico, da postavlja občinam v deželi komisarje. Ta pravica spada v pristojnost pokrajinske samouprave.

In tako je pokrajinski odbor imenoval za komisarja dr. Antona Romena. V Briksenu sta se torej pojavila dva komisarja, eden vladni in eden avtonomni.

Toda ko je dr. Romen hotel nastopiti svojo službo, se mu je vladni komisar uprl. Poklical je policijo, ki je ukazala avtonomnemu komisarju Romeni, naj se odstrani, ker bo sicer primorana uporabiti proti njemu silo.

Ta dogodek utegne imeti zelo težke posledice. Glasilo nemške manjšine Dolomiten je že namignilo, da bodo najbrž odstopili vsi nemški pokrajinski odborniki, kar bi pomenilo konec sodelovanja med Južno-tirolsko ljudsko stranko in Italijansko kršč. demokracijo v deželi.

Vseh teh homatij je kriv dr. Dander, razbijač narodne sloge na Južnem Tirolskem. Radovedni smo, ali se bo našel pri nas še kak peroprask, ki bi se drznil Danderja braniti.

V ARGENTINI NI MIRU

Visokošolci v Mendozi so pred enim tednom priredili manifestacije za pregnanega diktatorja Perona. Po ulicah so nosili slike in mu burno vzklicali. Vlada je proti njim poslala gasilce, ki so dijake razgnali z vodnimi curki. Novi predsednik republike je nato imenoval za rektorja univerze — polkovnika Arribano. Vojaka na mesto — znanstvenika.

Zadnje dneve je več tisoč delavcev stopilo v stavko. Iz tega se vidi, koliko nezadovoljstvo vlada danes v Argentini.

SUEŠKI PREKOP

Spor zaradi Sueškega prekopa je stopil v svoje drugo razdobje. Odbor petorice, ki mu načeluje avstrijski predsednik vlade Menzies, je prispel v Kairo, kjer se pogaja z Naserjem.

Medtem so Angleži in Francozi poostriili svoje vojaške priprave in francoske čete so se izkrcale na otoku Cipru, ki leži nedaleč od Egipta. S tem hočejo izvajati na Naserja pritisk in ga prisiliti, da bi popuščal. Angleški zunanji minister Selwyn Lloyd je izjavil, da se njegovi vladi sicer upira uporabiti silo, toda če bo potrebno, bo vendar po njej segla.

Zdi se pa, da iz te moke ne bo kruha. Gre le za rožljanje z orožjem, za grožnje, ki jim ne morejo slediti dejanja.

To že zaradi tega, ker sta uporabi sile odločno nasproti Amerika in Sovjetska Rusija; v tej točki sta si obe nasprotnici nekaki zaveznici. Proti volji Amerike in Rusije si pa Angleži in Francozi ne bodo upali na-

pasti Naserja.

Vse torej kaže, da se bo spor okoli Sueškega prekopa rešil brez prelivanja krvi, kar si miroljubni svet iz srca želi.

LURD IN KOMUNISTI

Ves francoski tisk piše o komunističnem delavcu Louisu Olivariju, očetu 4 otrok, ki je te dni čudežno ozdravel v Lurdu.

Meseca aprila mu je po nesrečnem padcu ohromela desna stran telesa in postal je trajno nesposoben za delo. Ker mu zdravniki niso mogli pomagati, je na pritisk žene in po nasvetu nekega duhovnika odpotoval v Lurd. »Kaj pravzaprav tvegam?« — si je rekel. »Kvečjemu, da se mi bodo prijatelji smejali.«

V Lurdu se je premislil, toda strežniki so ga slekli in potisnili v vodo. Poleg njega je stal slep deček, ki se mu je v dno duše zasmilil. »Moj Bog,« — je zavpil Olivari — »če res obstajaš, ozdravi tega otroka, ki zasluži to bolj od mene.« Nato je začel Olivari iznenada kolebati, zdelo se mu je, da bo vsak hip padel v nezavest. »Kmalu zatem« — pripoveduje — »sem začel sam hoditi in vzel obleko pod desno roko. Preiskalo me je 20 zdravnikov in dognali so, da sem zdrav.«

Ko se je tajnik komunistične celice Olivari vrnil domov v Nizzo, so mu tovariši odrekli pozdrav. »Kakšen zločin sem pravzaprav zagrešil?« — je izjavil. »V Boga, ki sem ga vse življenje tajil, sedaj čvrsto verujem in ne želim drugega, kot da bi živel v miru z vsemi, ki so mi bili prijatelji.«

TRGOVINSKA MORNARICA

Italijanska trgovinska mornarica je bila na višku l. 1940. Vojni dogodki so jo bili skoro uničili: število ladij je tedaj padlo od 772 na 232, prostornina pa od 13 milijonov 300 tisoč na 387 tisoč ton.

Danes se ta mornarica polagoma obnavlja. Šteje 1200 ladij in 4 milijone 200 tisoč ton prostornine. Le Trst se ne more več dvigniti. Zgubil je pretežno večino svojih parnikov in se zaman trudi, da bi spet do njih prišel.

VERA V SOV. ZVEZI

Kako naj si razložimo, da obstoje v naši državi še zmerom cerkve in verska združenja, čeprav se sovjetska mladina vzgaja že od prvih razredov osnovne šole v ateizmu? In zakaj imamo pri nas še cerkvena seme-nišča?

Na ti dve vprašanji odgovarja ruski učejak J. Levada v Komsomolskaj Pravdi med drugim takole:

»Cerkve obstoji v naši deželi zastran tega, ker prebivajo v Sovjetski zvezi še verni ljudje. Verske ideje so trdožive; ukoreninjene so v delu prebivalstva, sestavljenega zvečine iz poštenih delavcev, ki izpolnjujejo redno svoje dolžnosti do države.«

»Po naši ustavi vsak državljani lahko verje ali ne verje, ima pa tudi pravico, da razvija protiversko propagando. Dolžnost vsakega člana Komunistične mladinske zveze je, da tolmači vernikom neutemeljenost in zgrešenost vere, a pri tem mu ni dovoljeno žaliti vernikov, Cerkve in duhovščine. Šele tedaj, ko se bodo vsi delavci osvobodili verskih presodkov, bodo zginili tudi pogoji za obstoj verskih združenj.«

Komunisti bodo po našem zaman čakali, da se to kdajkoli uresniči. Odkar obstoji človeštvo, so številni ljudje vselej imeli vero, ki jim je ni mogla nobena sila na svetu streti. In to niso bili sami tepci, temveč med njimi globoki in veliki misleci, na katere je človeštvo ponosno; saj so tudi v Stalinski Rusiji živeli učenjaki, prepričani kristjani, katerih vero je pokojni diktator moral upoštevati in spoštovati, četudi je bil sam ateist in sovražnik vsake vere.

NEVERJETNA NEVEDNOST

Italijanski poizvedovalni urad Doxa je ugotovil, da od 7 laških državljanov samo eden zna odgovoriti, da je predsednik republike Giovanni Gronchi. Ko so povpraševali ljudi, kdo je Coty, jih je od 100 Italijanov le 25 pravilno odgovorilo, da je to državni poglavar Francije. Človek bi skoro ne verjel, da je to mogoče, če bi ne objavil statistike urad Doxa. Velika večina državljanov je potemtakem v političnih vprašanjih še docela nevedna in popolnoma brezbrizna. Za demokratično italijansko republiko zelo slabo in žalostno znamenje! S takim ljudstvom delajo lahko demagogi in kričarji, kar hočejo.

MEDNARODNI SESTANEK MLEKARJEV

Od 24. do 26. septembra bodo v Rimu zborovali mlekarji iz raznih držav. Strokovnjaki bodo predavali, kako je treba z mlekom in njegovimi proizvodi ravnati in kako jih uspešno razpečavati in širiti. Po predavanjih bo velika razstava. Pokrovitelj mednarodnega zborovanja je predsednik Gronchi.

NESREČEN IZLET

Preteklo soboto je 27 letoviščarjev naredilo izlet iz Recoara h kostnici na gori Pabusio. Med potjo jih je na nevarnem ovinku zajela nevihta. Šofer je avtobus ustavil, da bi obrisal šipe. Medtem pa je vozilo nepričakovano začelo brez krmarja čedalje hitreje drčati navzdol, dokler se ni prevrnilo s ceste v 300 metrov globok prepad. Dvanajst oseb je bilo na mestu zmečkanih, 15 so pa težko ranjene peljali v bolnišnico. Vozilo se je zdrobilo, le radio priprava je med smrtnim stokanjem potnikov kar naprej igrala poskočnice.

PREVELIKA RADOST

V La Spezii živi 64-letni Piazzardi, ki je bil še pred nekaj dnevi velik revč. Kruh si je služil kot nočni čuvaj, 4 sinovi so se mu raztepli po svetu. Stanoval in spal je v razbitem nemškem bunkerju. Zamislite si njegovo presenečenje, ko ga naenkrat pokliče k sebi argentinski konzul ter mu naznani, da mu je stric v Buenos Airesu zapustil 260 milijonov lir in obsežna zemljišča.

Radost ga je tako pretresla, da mu je desna roka — ohromela! To se pravi, da ga je zadela kap.

ZLATI SAMOKRESI

Na Arabskem polotoku leži, kakor smo že pisali, drobna država Kuvait, ki vleče velike dobičke iz petrolejskih puščavskih vrečev. Njen poglavar Abdulah al Salim zasluži vsako leto okoli 84 milijard lir. Ogromno bogastvo mu je udarilo v glavo, da ne ve, kaj bi počel z denarjem. Svojo telesno stražo je opremil kar z zlatimi revolverji.

NOVICE

GOSPODARSTVO ITALIJE

Te dni je izšel »Statistični italijanski zbornik« za leto 1955. Iz njega razberemo, da se je kmetijska proizvodnja dvignila v enem letu za 8 in pol odstotka. Pridelek žita je znašal 95 milijonov stotov in prekosil vse dosedanje. Slično je bilo z grozdem in sladkorno peso, ki je vrgla 92 milijonov stotov. Povečala se je tudi proizvodnja industrijskih podjetij.

Prebivalstvo je potrošilo za živila 4,4 odstotka več kot prejšnje leto. Te številke dokazujejo, da se v Italiji življenjske razmere polagomaboljšajo.

V DIM

V Italiji se kadilci silno množijo. Od lanskega julija in do letošnjega avgusta so pokadili 40 milijard in 650 milijonov cigaret in cigar, t. j. kar za dve milijardi in en četrt več kot lansko leto. Država je spravila za ta dim v blagajne kar 441 milijard in pol lir.

KOLIKO GRE ZA ZABAVE

Prebivalstvo Italije je lani potrošilo za razvedrilo in razne veselice 147 milijard in 600 milijonov lir.

Največ denarja, in sicer 4 petine so ljudje razdali za kino, za gledališke predstave pa le okoli 6 odstotkov. Iz tega vidimo, kako kino čedalje bolj izpodriva operno in dramsko umetnost.

UŽALJENA TETA

V Texasu ima John Richardson staro teto, kateri rastejo pod nosom kocine. Da bi se malo pošalil, ji je za njen god podaril lep brivski aparat, a jo s tem smrtno užalil. Tožila ga je in sodnik mu je prišil nekaj tednov zapora.

Toda, glej zlomka, ko se je fant vrnil iz ječe domov in odprl vrata v kopalnico, je ugledal strino, kako si pravkar brije sitne dlake pod nosom. Medtem se je z brivskim aparatom sprijaznila.

SREČNI KRAJI

Malo je krajev na svetu, kjer bi ne poznali bolezni. Eden takih je pokrajina na zapadnih himalajskih pobočjih, kjer živi rod Hunza. Ljudje žive tu preprosto ob močniku, jagodah in sadju. Bolezni ne poznajo in vsi ućakajo visoko starost. Če se pa kakšen Hunza preseli drugam, ga brž napadejo bolezni. Iz tega sodimo, da je zdravje v veliki meri odvisno od zraka, vode in od rudnin-
skih snovi, katere črpajo rastline iz tal. V notranjih pokrajinah Brazilije ne poznajo raka. V osrednji Boliviji so kraji, kjer ni živčnih bolezni. Če pridejo živčno bolni tja, brž ozdravijo.

ŽIVA LATINŠČINA

Ta teden se je pričelo v Avignonu na Francoškem mednarodno zborovanje, kjer razpravljajo, kako bi latinščina spet prišla do veljave kot občevalni jezik na znanstvenih sestankih. Prvi uspehi poskus so napravili že lekarnarji, ki so na svojem mednarodnem zasedanju govorili med seboj v latinščini. Ta prizadevanja so zanimiva posebno danes, ko skuša vse več držav odpraviti iz šol latinščino.

VPLIV »FUMETTOV«

Kam privedejo mladino razni časniki s tolovajskimi slikanicami, nam kaže tale primer: V bližini Ancone se je trop dečakov našemil v Indijance in napadek potniški vlak. Metali so v šipe kamenje, skakali na stopnice vozov in spuščali strelice v potnike in uslužbence. Nekaj fantalinov se je postavilo pred lokomotivo, da vlak ni mogel naprej. Ko vsi opomini niso nič zalegli, se je strojevodja naveličal: spustil je paro in četa Indijancev se je tuleč razpršila.

»Fumetti« so udarili v možgane tudi 12-letnemu solarju v Gorici. Dvema zidarjema je izmaknil listnice iz jopičev, jih skril na grajskem obzidju in zataknil »nad plen« indijansko rdečo zastavico. Policija ga je kmalu dobila in peljala k očetu, ki je nad Indijancem krepko zavihtel — leskovko.

UDAREC V VODO

Da bi dokazali, kako je Egipt nesposoben zagotoviti varno plovbo po ozkem Sueškem prekopu, so stari angleški in francoski lastniki pozvali svoje izkušene krmarje, naj odpovedo službo in puste Naserja na cedilu.

Toda glej, že do danes se je iz vseh delov

sveta prijavilo Egiptu več krmarjev, kot jih potrebuje: javili so se iz Nemčije, iz Norveške, Švedske, 12 iz Indije, nekaj iz Sovjetske Rusije in Japonske in celo iz same Francije in Velike Britanije. Največ je med njimi Nemcev. Privlačuje jih lepi zaslužek, zakaj sueški krmarji spadajo med najboljše plačane mornarje na svetu.

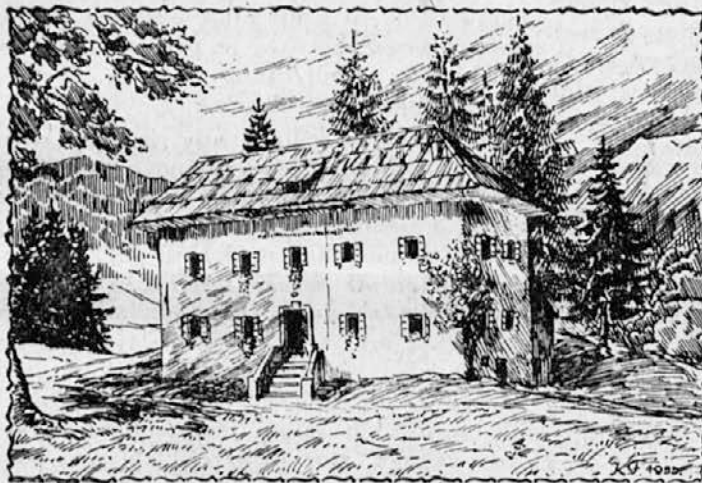
ZDRUŽEVANJE ITALIJANSKIH SOCIALISTOV

V Rim je prispel francoski delavski voditelj Commin, da v imenu Socialistične internacionale posreduje med Nennijem in Saragatom. Imel je več sestankov s predstavniki obeh strank, ki sta sklicali seje svojih vodstev, da se posvetujejo o združitvi obeh organizacij.

Pri tem se je izkazalo, da so si nenni-jevci in saragatovci še v marsičem needini. Toda Commin je izjavil časnikarjem, da je z razgovori zadovoljen in da bo »kljub vsem oviram prišlo do združenja«. To bi bil seveda silno važen politični dogodek ne le za Italijo, temveč tudi za Evropo.

VZOREN ŽENIN

V Los Angelesu živi 25-letni Patrick O' Toole, čigar posebnost je v tem, da se je že devetkrat oženil. Z nekaterimi ženami se je razporočil, od 6. zakaona dalje je pa še na to malenkost pozabil ter začel enostavno potvarjati svoje osebne papirje. Sedaj so prevaranta spravili pred sodišče, kjer se je zbralo vseh njegovih 9 žen. Ene so lepega Patricka zagovarjale, druge vanj pljuvale. Nazadnje so si pa skočile v lasse, tako da so se celo sodniki skrili pod mizo.

PRISTAVA NA JAVORNISKEM ROVTU

Slovenec ni nič prihranjeno, nič darovano

Nadaljevanje s 1. strani

malo briga vzgojeslovje in resnična volja staršev, glavno jim je — raznarodovanje.

Prej so naše uboge ljudi skozi dolga desetletja na vse načine ovirali, da razvijejo lastno kulturo, odrekli so jim pravico do slovenskih šol, pregnali njih jezik iz sodišč in vse javne uprave, jim načrtno vcepali v glavo, kako je njihov jezik manjvredna govorica zaostalega ljudstva, ter končno dosegli, da so se premnogi gospodarsko in socialno odvisni Slovenci pod vplivom brezvestne propagande začeli — sramovati svojega slovenskega pokolenja! In če niso dosegli prav tega, so vsaj to, da so številne naše ljudi na Koroškem in v Beneški Sloveniji spremenili malo po malem v kulturno nerazvito, bojazljivo, nezavedno množico z miselnostjo srednjeveških podložnikov in tlačanov.

In to se je zgodilo v dobi največjega razmaha demokratične misli v Evropi. Prava sramota za visoko krščansko omiko italijanskega in nemškega naroda!

Sedaj, ko po krivdi svojih krivičnih sosedov ti tlačeni Slovenci ne obvladajo več svo-

jega knjižnega jezika, jim celo zanikajo njihovo narodnost. Na Koroškem imenujejo te Slovence »Vindišarje, v Beneški Sloveniji pa kar — Italijane, ki govore doma neko čudno mešano slovansko govorico. Naš narod se je torej po njihovem razdelil na troje: v prave Slovence, v nemškutarje in Lahone. Manjšinska zaščita pripada samo »pravim Slovincem«, vsi ostali naj zatonejo v vladajočem narodu, to se pravi, da so obsojeni na smrt.

Tako je v dejanskem življenju krščanstvo katoliških strank v Italiji in Avstriji, taka narodna pravičnost in internacionalnost italijanskih in avstrijskih marksistov.

Slovenec njihovi sosedje res niso lajšali življenja: za vsako skromno slovensko šolo in za najmanjšo narodno pravico so se morali dolgo in vztrajno boriti, našemu ljudstvu ni bilo v zgodovini nič prihranjeno, nič darovano. Da smo se kljub temu ohranili in postali eden najkulturnejših narodov v Evropi, so mnogi tujci označili za pravi čudež. Na ta uspeh smo lahko ponosni, ker je dokaz, da smo zdrav in čvrst rod, ki ga ni mogoče streti in uničiti.

Dopisi v Tržaškega

PROSEK

Že ob raznih prilikah je zloglasni »Messaggero Veneto«, okrog katerega imajo baje veliko besedo stari in preizkušeni pripadniki pokopanega fašističnega režima, ponavljal vest, da se je ob vходу italijanskih čet na Tržaške dogodil v naši vasi napad na neki zasebni avto in da je ob tej nezgodi bil resno ranjen šofer. Ob vsaki priliki je list obenem pozival oblastva, naj uvedejo preiskavo ter krivce kaznujejo.

Vse kaže, da so ti pozivi naleteli na razumevanje, ker je nedavno tega preiskovalni sodnik iz Trsta zaslišal kar štirinajst vaščanov, izmed katerih so 4 obtoženi napada na avto, dva pa sramotivne italijanske zastave in države. Ta dva Prosečana naj bi bila ob tej priliki zakričala: »Dol z Italijo!«.

Za zahrbtni napad na avto smo Prosečani zvedeli iz listov, vsekakor pa izključujemo možnost, da bi se to zgodilo v naši vasi ali v njeni neposredni bližini. Zato menimo, da bo sodnji nemogoče dokazati kakršnokoli udeležbo kakega našega vaščana pri tem početju. Tudi druga obtožba je zgrajena na pesku, kajti tisti dan ni bilo pri nas nobene niti dejanskega niti ustnega spopada med vaščani in kričarji iz Trsta, čeprav so ti, kakor se vsi še dobro spominjamo, izzivalno krožili na vozilih po naših vaseh ter v nekaterih krajih (n. pr. na Kontovelu) zaglali nekaj kamnov v hiše.

Ob križišču na Proseku je ta dan dejansko stala večja skupina domačinov, toda ne zato, da bi udrihala po italijanskih četah ali psovala državo, temveč le zato, da bi preprečila izgrede, s katerimi so nekateri prenapeteži resno grozili.

Nehote se nam danes vsiljuje misel na škedenjski proces, ki ga je tudi sprožila ovadba Messaggerovega idejnega bratca Piccola. Človek bi rekel, da sta ta dva lista prevzela posle policije ter se specializirala v ovadbah proti Slovincem!

Drugo vprašanje pa je, ali tako početje dejansko služi pomirjenju med tu živčima narodoma. Če se že išče »dlaka v jajcu«, naj se to izvaja do skrajnosti! Začeti je treba pri virih, in sicer prav pri »junaških« početjih Piccolovega in Messaggerovega velikega prijatelja Francesca Giunte, požigalca Narodnega doma v Trstu. Prepričani smo, da bo končni obračun izpadel v našo korist.

OPČINE

V nedeljo je bilo na vrtu g. Podobnika, trgovca z Opčin, običajno jesensko slavlje, ki ga je priredila tržaška SDZ. Nastopili so ženski tercet »Metuljček«, tenorist Renat Kodermac ter zhora iz Boršta in Nabrežine. Po koncertu je bil ples, igral je Slamičev orkester iz Trsta.

Na Opčinah se še danes mnogo govori o zloglasnem protestu tukajšnjega Odbora italijanske katoliške akcije, ki je, kakor smo zadnjič poročali, obdolžil slovenske vernike nestrpnosti, ker da so na Jernejevo žalili občutljiva laška ušesa z eno slovensko pesmijo na čast farnemu zaščitniku. Ljudje pravijo, da je slovensko pesem med latinsko mašo prepovedal tudi domači župnik, vendar se cerkveni pevci niso pokorili temu ukazu ter navzlic vsemu zapeli staro, pri-

ljubljeno ljudsko pesem. Nastop pevecv pa ni povzročil samo protesta Katoliške akcije, temveč se zdi, da smo zaradi tega zgubili tudi cerkveno organistko gospo Podobnikovo.

Njen mož, g. Podobnik, predsednik Slovenske prosvete in viden član Slov. kat. skupnosti, naj bi namreč gospe prepovedal sleherno nadaljnje orgljanje, in sicer zato, ker so pevci kljub župnikovemu in Podobnikovemu nasprotnemu mnenju zapeli eno slovensko nabožno pesem. In res je v nedeljo pri maši igral g. Malič, ki je to delo prevzel na prošnjo — pevecv.

Če je to res, bi skoraj rekli, da je malo manjkalo, da ni protesta Kat. akcije podpisal tudi g. Podobnik, ki drugače seveda blagohotno daje svoj vrt na razpolago slovenskim prireditvam! »Nikomur se ne smeš zameriti!« To je najbrž vrhovno načelo prvaka Slov. kat. skupnosti. *Openc.*

NABREŽINA

Pretekli petek je bila 2. izredna seja občinskega sveta. Župan Furlan je najprej pozdravil nova italijanska svetovalca in ko je ugotovil, da ni proti njuni izvolitvi nobene pravne zadržke, je predlagal, naj občinski svet potrdi njuno izvolitev. Svetovalci so to sprejeli soglasno.

Na dnevnem redu je bila razprava o znanim zakonu št. 703, ki nanovo urejuje občinsko obdavčevanje in ki ga je nedavno tega dr. Palamara raztegnil na Tržaško ozemlje. O spremembah občinskih davkov je poročal odbornik Drago Legiša, ki je uvodoma obžaloval, da se mora občinski svet na eni prvih sej baviti ravno z davki, ki prav gotovo niso nikomur pogodu. Vendar je ta razprava nujna, ker so oblastva določila 31. avgust kot zadnji dan, v katerem se o tem zakonu morajo izreči občinski sveti. Poročevalec je v smislu novih zakonskih predpisov predlagal povišanje davkov na obrtnice, na aparate za ekspreskavo, na obrtna dovoljenja, izdana po policijskih oblastvih, ter še nekatere druge malenkostne spremembe. Na predlog sanega poročevalca se je občinski svet izrekel proti povišku davka na pse čuvaje. Ker zakon 703 bistveno spreminja predvsem trošarino, bo občinski svet moral kmalu o njem ponovno razpravljati.

Ta dan je bila izvoljena tudi nova volilna komisija.

ZGONIK

Na četrtkovi izredni seji občinskega sveta so svetovalci razpravljali o zakonu št. 703, ki v določenih primerih bistveno spreminja doslej veljavne zakone o občinskih davkih. V nasprotju z vsemi ostalimi občinami tržaškega podeželja je zgoniški občinski svet ta dan razpravljal tudi o tistih členih zgoraj omenjenega zakona, ki urejujejo užitninski davek. Po tem zakonu se je znatno zvečalo število obdavčljivih predmetov. Ta povišek pa gre v korist le večjim občinam, ker se nanovo obdavčljivi predmeti povečini ne prodajajo v majhnih občinah. Danes se bodo n. pr. obdavčili skoraj vsi športni izdelki, radijske in televizijske naprave, krzna itd., ki jih prav gotovo ne prodajajo niti zgoniške niti repenske trgovine. Znatno se

pa bo zmanjšal davek na vino, ki je doslej bil eden najvažnejših virov občinskih dohodkov. Medtem ko je ta davek znašal doslej 18,75 lir na liter, se bo odslej znižal na 12 lir. Zgoniška občina bo zato imela skoraj 1 milijon manj dohodkov, kakor doslej.

Svetovalci so nato odobrili tudi nekatere spremembe davka na obrtnice, obrtna dovoljenja in na pse. Tudi te spremembe so predvidene po novem zakonu.

IZ BOLJUNCA

Nedavno tega smo javnosti sporočili vest, da je poštno ravnateljstvo v Trstu določilo za pismonošo v Boljuncu človeka, ki ne pozna niti prebivalcev niti njihovega jezika. Proti temu nespametnemu in za naš narod grobo ponižujočemu ukrepu je odločno nastopila vsa vas ter njeni izvoljeni predstavniki in danes moramo z zadovoljstvom poročati, da je poštna uprava spet ponudila službo pismonoše domačinki, ki je to delo opravljala vse do tiste nesrečne spremembe.

Kdor je to krivico popravil, zasluži vse naše priznanje in hvaležnost.

VLJUDNOSTNI OBISK

V torek dopoldne je repentaborsko, zgoniško ter devinsko-nabrežinsko občino obiskal novoizvoljeni predsednik pokrajinskega sveta prof. Gregoretti. Predsednika sta spremljala svetovalec g. Grbec ter glavni tajnik tržaške pokrajine. Na županstvih so visokega gosta sprejeli župani ter nekateri odborniki, ki so izkoristili priliko, da so mu iznesli nekatera pereča gospodarska ter upravná vprašanja. Prof. Gregoretti je pokazal veliko razumevanje za razne potrebe in obenem obljubil vso svojo pomoč.

DOLINA

Tudi dolinski občinski svet se je pretekli teden bavil z znanim zakonom št. 703, ki spreminja dosedanje občinske davke. Svetovalci so odobrili povišek davkov na obrtnice, obrtna dovoljenja in na nekatere druge dajatve, niso pa razpravljali o užitninskem davku. Družinski davek ostane nespremenjen, ker so svetovalci mnenja, da je njegova današnja višina pravična. Občinski svet je na koncu sklenil, naj se vse zemljišče v bližini Domja, ki je last borštanske srenje, razdeli na parcele po 500 kv. m vsaka, tako da si bodo posamezniki lahko na tem zemljišču zgradili stanovanjske hiše. Kdor se bo obvezal, da bo v 2 letih po nakupu zemlje sezidal hišo, mu bo občina zemljo prodala z 20 odstotki popusta. Poedine prošnje za nakup parcel bo proučil upravni odbor.

DEVIN

Deklice iz počitniške kolonije Slov. dobrodelnega društva v Devinu so preteklo nedeljo imele kratko, a srčkano prireditev. Uprizorile so eno dejanje iz igrice Rdeča kapica ter ubrano zapele nekaj pesmi. Prireditvi so prisostvovali starši ter številni domačini, ki so pridne deklice nagradili z burnim ploskanjem.

OPOZORILO UCITELJEM

Solsko skrbništvo v Trstu sporoča, da je objavljena v šentjakobski osnovni šoli, v ulici Scuole Nuove 12/I, prednostna lestvica za poverjena in nadomestna mesta na osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom za šolsko leto 1956/57.

Lestvica je na vpogled vsak dan od 9. do 12. ure do vključno 9. septembra t. l.

— Dopisi iz Goriške —

IZ PODGORE

V zadnjih dneh je zanimanje za zdravstvene razmere v rayon-tovarni zopet močno poraslo, z njim pa tudi znatna vznemirljivost. Poleg petih primerov bolezni na očeh, o čemer smo poročali zadnjič, je moralo pretekli teden zopet iskati zdravniške pomoči v bolnici šest delavcev, ki so se zastrupili z žvepleno kislino na očeh. Med njimi so bili 33-letni Persolja Danilo iz Podgore, 27-letni Bledič Henrik iz Štandreža ter 35-letni Kaučič iz Gorice.

Slednjega so pretekli petek odpeljali v bolnico pri Rdeči hiši. Zdraviti se je moral zaradi zastrupljenja že pred dvema mesecema, a je v preteklem tednu ponovno zbolel.

Zato ni čudno, da je zaradi neprenehnih obolenj vodstvo CISL zahtevalo nov razgovor z upravo naše predilnice.

Prav tako hoče ta organizacija zvedeti, kaj je ukrenil Urad za delo proti kričečim zdravstvenim razmeram v sami tovarni.

V prvi vrsti zahteva sindikat, da se ustanovi v podjetju tehnična komisija, ki jo predvidevajo zakonski predpisi ter da se določi za delavce takšna odškodnina, kakršna odgovarja stopnji nevarnosti in škodljivosti dela. O vsem tem je sindikat v četrtek preteklega tedna poročal tudi prefektu.

V torek preteklega tedna je tudi poslanec Beltrame preučeval zdravstveni položaj in škodo, ki je z njim zvezana. Spremljal ga je občinski svetovalec Batti. Po ogledu v tovarni in izven nje, je poslanec zahteval od prefekta, naj se podjetje prisili, da čimprej odstrani vse vzroke obolenj, ki tako zelo vznemirjajo vso goriško javnost. Ko je prefekt poslanca obvestil, da se s to zadevo bavi tudi višji komisar za zdravje senator Tessitori, je Beltrame obiskal tudi njega v Vidmu. Ta mu je zagotovil, da bo čimprej storjeno vse potrebno, da se odstranijo vsi vzroki nevarnih obolenj v tovarni.

Z razmerami v Podgori se bo moral zopet peči tudi občinski svet, ker to zahteva med drugimi tudi odvetnik Pedroni.

Mi bi pa raje vedeli, da bi se res izpolnila obljuba senatorja Tessitorija. Besedi in obljubi je bilo že več ko dovolj, sedaj je treba odločnih dejanj.

Naj dodamo še, da so v ponedeljek pripeljali v bolnico zopet tri delavce, ki so se zastrupili na očeh. V zadnjem času je nastalo veliko razburjenje tudi med kmečkim prebivalstvom v okolici, zlasti v Podgori in Ločniku, ker so ugotovili, da so bili zaradi izhlapevanja škodljivih plinov poškodovani razni nasadi.

Prefekt je tudi zaradi tega imenoval posebno komisijo štirih članov, da natančno preišče vso zadevo ter ukrene vse potrebno, da se odstranijo vzroki obolenja in poškodovanja nasadov.

LOČNIK

V soboto, nedeljo in ponedeljek je bila pri nas »šagra« naših kmetovalcev. Slovesne otvoritve raznih razstav, ki jih je priredila zveza neposrednih kmetovalcev, se je udeležil tudi prefekt. Poleg raznih kulturnih nastopov in zabav z ljudskim plesom so bile dobro organizirane sadjarska, zelenjavna in zlasti vinska razstava.

IZ DOBERDOBA

Okrog 6. ure zvečer se je vračal na svojem vozilu domov naš domačin 22-letni Karel Lakovič, ki je zaposlen v tovarni Vovk v Gorici. Pred njim se je peljala proti domu tudi 35-letna Josipina Kogoj iz Rupe. Pri šoli je Kogojeva zavila na levo iz vasi. Tedaj se je Lakovič po nesrečnem naključju zagnal vanjo in jo podrl na tla. Nato se je zaletel še v dve ženski, ki sta pred znano gostilno Črbot čakali na goriški avtobus. Ti sta bili 22-letna Ivana Maraž iz Rupe in 49-letna Marija Pavletič iz Gorice. Ko je Lakovič zavozil še kakih 10 m dalje, je še sam treščil z vozila ob tla.

Domačini in financarji so takoj priskočili ponesrečencem na pomoč. Lakoviču so za silo obvezali zlomljeno desno nogo ter ga odpeljali v zasebnem avtu v goriško bolnico; tri ženske pa je prepeljal v bolnico avto Zelenega križa.

Josipina Kogoj in Marija Pavletič sta laže poškodovani, hudo prizadeta pa sta bila pri tej čudni prometni nesreči Maraž in Lakovič. Maraž si je pri udarcu zlomila desno roko v zapestju ter poškodovala še čeljust in desno lopatico.

Največjega usmiljenja je pa vredna Lakovičeva mati, ki je reva morala prenesti že v letih strahot strašne udarce. Njenega moža in Karlovega očeta so ustrelili v Trnovskem gozdu Nemci in ista usoda je zadela tudi njenega sina Rudija. Drugi njen sin pa je bil odveden v Nemčijo in je tam umrl l. 1949.

Ko je ta mati prihitela v Rupo, je ljudem pripovedovala, kako je na dan nesreče hrepeneče pričakovala sina Karla, ki je pravisti dan praznoval svoj rojstni dan.

Kraševci želimo svojemu domačinu, da čimprej popolnoma okreva, njegovi junaški materi pa, da jo ljubi Bog tolaži tudi v zadnji nesreči.

SEJA POKRAJINSKEGA ODBORA

Na zadnji seji pokrajinskega upravnega odbora je predsednik dr. Culot med drugim sporočil, da je uprava dobila za zgradnjo nove tehnične šole 68 milijonov lir posojila. Celotni stroški bodo znašali 120 milijonov.

Odbor je zatem odobril načrt pogodbe s Hišo Previdnosti sv. Antona Padovanskega, ki predvideva izplačilo 5 milijonov lir za vzdrževanje duševno bolnih iz goriške dežele v omenjenem zavodu v Padovi.

Končno je odbor odobril poravnavo raznih računov za dva milijona lir in izplačilo podpor raznim ustanovam.

ZA DRUŽINE PONESREČENIH RUDARJEV

Tudi Goričani so doslej nabrali že lepo vsoto za družine ponesrečencev v belgijskih rudnikih. Ko bo zbirka končana, bomo priobčili o njej natančne številke.

Z VRHA

Vrhovce je zelo razveselila vest, da je vojaško poveljstvo v Padovi dovolilo ravnateljstvu RAI-a gradnjo ojačevalne postaje za televizijo.

Ko je radijska ustanova dobila dovoljenje, se je dogovorila z električnim podjetjem SELVEG, da bo to moderno napravo zgradila na Vrhcu.

Sedaj nas pa še toliko bolj duši jeza, da se poštno ravnateljstvo v Gorici in višja videmska oblastva prav nič ne zmenijo za našo nujno potrebo po lastnem poštnem uradu. Že nešteto krat smo po svojih zastopnikih prosili goriško ravnateljstvo, naj vendar kaj ukrene, da se Vrhcu omogoči hitrejša dostavljanje pošte. Po nasvetu goriških oblastev smo zaprosili tudi videmsko višje poštno ravnateljstvo, naj ustanovi pri nas samostojni poštni urad, a ves naš trud je bil doslej zaman. Kako dolgo naj še moledujemo za prepotrebni urad?

Zelo nam je žal, da smo prepozno zvedeli, da se je pred 14 dnevi mudil v Gorici minister za pošto, ker bi se drugače prav gotovo pri njem pritožili.

Cesar nismo mogli storiti ustno, bo pa treba napraviti pismeno, ako se krajevna oblastva ne bodo pravočasno zganila.

JAZBINE

Preteklo soboto se je hudo ponesrečil domačin Bogomir Markočič, ko se je hotel vzpeti po lestvi na drevo za hišo. Preden pa je došel do vrha, je telebnil na tla. Ker se je pri padcu hudo poškodoval, so ga prepekljali v bolnico v ulici Brigata Pavia.

Jazbinci smo bili veseli ob vesti, da je prefektura končno odobrila gradnjo ljudske šole v naši vasi. Sedaj pa želimo, da jo začnejo čimprej graditi.

PEVMA

Goriško županstvo je razglasilo, da bo cesta od šole v Pevmi do Gorenjega Oslavja zaprta okrog 50 dni za avtomobilski in avtobusni promet. Ukrep je potreben zaradi kopanja jarkov za vodovod.

Spet naprošamo županstvo, naj čimprej pohiti z gradbenimi deli, da ne bo prebivalstvo izgubljalo dragocenega časa in denarja s preskrbovanjem vode od drugod, pa tudi zato, ker je domača voda dobila v zadnjem času neprijeten okus, tako da je postala kar neužitna.

IZPITI NA OSNOVNIH ŠOLAH

v goriškem okraju se pričnejo 20. septembra ob 8.30. Podroben raspored je naslednji:

Izpiti čez vse razrede: 20., 21. in 22. septembra v Gorici, ul. Croce in ul. Rañdaccio — v Štandrežu, v Pevmi (za Pevmo in Štaver) in v Steverjanu.

20. in 21. sept. v Jazbinah (za Jazbine in Valeske).

24. in 25. sept. v Podgori in na Plešivem.

26. in 27. sept. v Mirniku (za Mirnik in Skrljevo).

Vpisovanje se bo začelo 20. septembra in bo trajalo do 30. septembra.

Otroci, rojeni leta 1950, (prvi razred) so ob vpisu dolžni predložiti rojstni list in poročilo o cepitvi proti kozam in davici.

Šolsko leto 1956/57 se začne 1. oktobra s šolsko mašo, redni pouk pa 2. oktobra.

Vpisovanje v srednje šole

Vpisovanje v srednje šole v Gorici se je pričelo prvega in se bo zaključilo 25. septembra. Pojasnila dajejo tajništva šol, ki so odprta vsak delavnik od 8. do 12. ure.

Dijake, ki so položili sprejemni izpit za nižjo srednjo šolo (gimnazijo), opozarjamo, da ta izpit ne zadostuje in da se za obiskovanje šole morajo še posebej pravočasno vpisati.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ PLATIŠČ

Vsakoletni odpustek Marije device, ustanovitev nove župnije, ustoličenje prvega župnika in obisk novega nadškofa msgr. Zaffonata so zadnje nedeljo v avgustu privabili v Platišča toliko romarjev kakor še nikoli doslej. Ker so pred enim mesecem odprli blok na Nadiži pod Platišči, so prišli čez mejo tudi prebivalci iz Breginja, s Sedla, iz Loga, Robedišč in od drugod, in sicer ne le zaradi »odpustka« kakor v predvojnih časih, marveč tudi da bi po tolikem času videli, kakšne so zamejske vasi. Platišča so bila do nedavnega navadna kaplanija, odvisna od župnije Ahten, do katere je bilo tri debele ure hoje; po zadnji vojni so postala vikarija in letos župnija. Za prvega župnika je bil imenovan dosedanjí vikar g. Angel Spekonja iz Črnega vrha, ki ga je prav na »odpustek« ustoličil nadškofijski odposlanec iz Vidma.

Pobožnost je lepo potekla in je bila še bolj ganljiva zaradi prelepega petja v domačem jeziku. Prostorna in lepa cerkev je bila premajhna, da bi mogla sprejeti toliko ljudi. Njih število je padlo človeku v oči šele tedaj, ko se je razvil pod zelenjem in s slavaloki okrašeni cesti mogočen sprevod, v katerem so nosili krasno podobo Matere božje.

PRIHOD NADPASTIRJA

Popoldne so se romarji in domačini zopet zbrali okoli cerkve, da pozdravijo novega nadpastirja. Nadškof se je kar začudil, ko je v tej oddaljeni vasi videl toliko ljudi. Začel se je kar po domače pogovarjati z njimi pred cerkvijo. Demokratični nastop in neprisiljeni nasmeh nadškofa je takoj osvojil vse navzoče in tudi tiste, ki ga niso skoraj nič razumeli. Vsi so mu sledili v cerkev, kjer je v enournem govoru vzpodbujal vernike k lepemu krščanskemu življenju, izpraševal otroke krščanski nauk, birmal in podelil trojni blagoslov z najsvetejšim. Na-

to je vse lepo pozdravil ter se odpeljal v visoke Brezje.

Nadškof je pustil vse ljudi v najlepšem prazniškem razpoloženju. Po njegovem odhodu so zlasti romarji iz kobariškega kota zasedli gostilne in si privoščili kozarček fur-lanskega vina, ki jih je vzpodbudilo k lepemu petju narodnih pesmi.

ŽALOSTEN DOGODEK

Na žalost pa je bilo to praznično razpoloženje zagrenjeno z neprijetnim dogodkom. V gostilni je pri kozarcu vina sedela tudi 26-letna domačinka Alma Sturma s svojo sestro, ki je prišla prejšnji dan iz tujine. Nenadoma je planil na Almo 36-letni Ivan Sedula in začel z žepnim nožem besno udrirati po njej, da se je reva vsa krvava zgrudila na tla. Takoj so na zločinca planili ostali gostje in ga razorožili, ker drugače bi bil nadaljeval svoje strašno krvavo dejanje. Kmalu nato so pritekli tudi orožniki in financarji, ki so neumnega moža aretirali, ranjeno Almo so pa z avtom prepeljali v videmsko bolnico. Zdravniki so ugotovili, da ji je Sedula povzročil hude rane na glavi, vratu in na hrbtu ter ji tudi ranil pljuča. Žensko so pridržali v bolnici, vendar upajo, da ji bodo rešili življenje.

Sedula je poročen z neko Italijanko iz Milana, od katere je pa že več let ločen; žena se je povrnila v Milan, on pa je na vso moč nadlegoval Almo Sturmo. Da bi se ga rešila, se je ta pred tremi leti preselila na Franco-sko, kjer je imela sorodnike. Sedula se je nato odpovedal županstvu (bil je namreč župan občine Tipana) in ji sledil v Francijo. Da bi se ga iznebila, se je pred nekaj meseci vrnila domov, mesec kasneje pa se je vrnil tudi Sedula.

Alma se mu je skrivala, dokler je ni zasledil na dan lepega praznika v gostilni in se kruto nad njo maščeval.

Zločin je napravil globok vtis ne le na domačine, ampak tudi na številne tujce. Kaj

takega se še ni zgodilo v naših vaseh. Je prav res, da greh ne prinese sreče: Alma bo trpela v bolnici, bivši župan, ki je kot »italianissimo« nagajal domačemu župniku, bo pa delal pokoro v zaporu.

ŽABNICE

V nedeljo smo Žabničani praznovali z vso slovesnostjo god svojega zaščitnika sv. Egidija. Da je slovesnost tako lepo potekla, se moramo zahvaliti zlasti našemu cerkvenemu zboru, ki je prav lepo opravil svojo nalogo.

Njegova izredna požrtvovalnost zasluži vso našo pohvalo. Naše »šagre« se je udeležilo tudi veliko število ljudi iz drugih vasi Kanalske doline. Tudi letoviščarjev je še nekaj pri nas, saj je v zadnjih dneh po prvem jesenskem hladu zopet toplejše vreme.

IZ RAJBLJA

Novi delovni pravilnik in novi način pridobivanja rude, ki ju je v zadnjem času uvedla rudniška uprava, sta hudo zadela 30 rudarjev, ki so jih premestili iz notranjosti rudnika k delom izven njega. Gre za starejše rudarje s 35- do 45-letno službo.

Na ta grd način se jih hočejo rešiti ter potisniti med brezposelne, kajti v jeseni se vsa zunanja dela ustavijo.

Po smrti in pogrebu rudarja Mancusa, o čemer smo poročali zadnjič, so se varnostne razmere pri delu v rudniku še močno poslabšale. Saj so se v predpreteklem tednu dogodile v njem kar tri nesreče, ki bi bile lahko smrtne.

Na seji C.I.G.L. in C.I.S.L. je delavstvo sklenilo, da se na vsak način upre novemu pravilniku, ki ogroža varnost pri delu in obstoj rudarjev ter njihovih družin. Zastopstvo rudarjev se je zglašilo tudi pri rudniškem ravnatelju in od njega zahtevalo, da se vsi rudarji, ki so jih poslali na zunanja dela, zopet zaposlijo na starih mestih ter da se ponovno zaposli neki delavec, ki je bil odpuščen.

Ravnateljstvo je zahteve delavstva sprejelo.

Tržaška bojna slava

Na prsih in na hrbtu križene prepasane bele, usnjene naramnice so bile opremljene s kratko sabljo in torbo za patrone. Puške na kresilo so bile težke in z bajonetom do poldrug meter dolge.

Tako, v vseh barvah pisano kraško - tržaško armado je 20. marca 1809 zaprisegel vojaški kaplan Milanič na Božjem polju med Prosekom in Kontovelom. Po prisegi in veselici so brambovci zatem vsako nedeljo po maši nastopili s svojim praporom in pesmijo ter po 2 uri vadili v orožju.

Kasneje so pa vpeljali štiritedske prave orožne vaje.

ZDAJ PA ZARES

To mirno vežbanje naših brambovcev je pa trajalo le malo časa.

Vojna s Francozi je spet izbruhnila 2. marca 1809. Nadvojvoda Ivan je tedaj izdal povelje, da morajo v vojno tudi tržaški

brambovski bataljoni, ki so dotlej le stražili ceste in mostove. »Mi pojdemo v boršče na visoke gore«, je donela nova brambovska pesem. V srcih pa je bilo malo veselja.

Brambovci so bili slabo oblečeni in še slabše izvežbani in oboroženi. Začeli so tudi premišljevat, kakšna je ta praviča, da morajo braniti državo le revni podložniki, graščaki in bogatini pa ne. Brambovska vojna dolžnost jim je bila v veliko breme. Pozivi cesarjevega brata Janeza, da je treba »brani cesarsko hišo«, so se že takrat zdeli našim kraškim soldatom prav malo privlačni.

Ko so se od daleč zabliškali sovražni bajoneti in je šlo zares, so zato fantje začeli kar v celih trumah uhajati domov.

Ker so pa Francozi zelo hitro prodirali proti Trstu, ni niti bilo dovolj časa za resnejši odpor. Ko je Napoleon slišal, da oborožuje cesar Franc kmečke brambovce, se je prezirljivo namrdil: »Kaj bo tudi ženske poslale zoper mene?«

Kljub vsemu so se pa v vojni l. 1809 tržaški bataljoni odlikovali in pokazali, da si znajo tudi oni pridobiti bojno slavo. Manjkalo je le, da bi bili bolj organizirani in se borili za lastno stvar. Izkazali so se pri obleganju Kopra in potem pri Palmanovi. Najbolj so se pa odlikovali marca meseca v bojih pri Razdrtem. Tam je pa bilo v tistih hudih časih tako: Avstrijski podmaršal Zach je dobil ukaz naj zaustavi prodiranje francoskih čet pod maršalom Macdonaldom preko Vipavske doline in Razdrtega na Ljubljano.

Ko se je avstrijska vojska naglo umikala, je kot zadnje stražo pustila dva tržaška, dva postojnska in en goriški brambovski bataljon pod poveljstvom majorja Cazzana in Ogrizoviča. Ta dva sta svojih 1850 mož razmestila v petih utrdbah od Golega vrha do Dolenje vasi. Utrdbe in okopi so bili v slabem stanju. Za silo so jih popravili z vrečami peska, zamašili s hlodi in starimi vozovi. Tukaj naj brambovci in peščica rednih vojakov s petimi topovi ustavi izvežbane francoske polke.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kapitan «Kon-Tiki»

se je vrnil z nove odprave

Novišk raziskovalec Thor Heyerdahl, ki je v minulosti znamenito odpravo »Kon-Tiki«, s katero je pred devetimi leti na splavu iz drevesnih debl pletul Tihi ocean od obale Peruja do Polinezije, se je vrnil te dni v Oslo s svojo novo odpravo na Velikonočni otok, ki prav tako leži v Tihem oceanu. S seboj je pripeljal 1500 arheoloških predmetov, ki so jih on in njegovi spremljevalci našli na tem samonem otoku, več tisoč kilometrov oddaljenem od obale Južne Amerike. Ime so dali otku v prvi četrtini osemnajstega stoletja holandski mornarji. Odkrili so ga namreč prav na velikonočno nedeljo.

Velikonočni otok je že od nekdaj na glasu kot eden najtanjih skrivnostnih na svetu. Na njem živi le malo ljudi, Polinezijscev, ki pa so povečini že pomešani z belci. Pred leti so Čilenci ustanovili na otoku nekaj živinorejskih farm. To in pa ribolov ter nekoliko poljedelstva je vse, kar premore otok v gospodarskem pogledu. Vendar ima odlično podnebje ter bi lahko nudil odlične življenjske pogoje mnogo večjemu številu prebivalcev, če bi se kdo zanj brigal. Tudi se zdi, da je živelo v prejšnjih časih na njem mnogo več ljudi, ki so morali biti precej kulturni. To dokazujejo orjaški kamniti kipi, ki so postavljeni na raznih koncih otoka in ki so jih klesali v velikem kamnolomu. Tam je še zdaj videti večje število nedokončanih kipov.

OD KOD SO PRISLI LJUDJE NA OTOKE T HEGA OCEANA

Thor Heyerdahl je zanimalo, kakšna je bila omika nekdanjih prebivalcev in odkod so prišli na otok sredi oceana. Na svoji prvi odpravi je ugotovil, da so bili polinezijski otoki poželjni iz Južne Amerike. Na zahodnih obalah Južne Amerike in v Andskem gorovju je živelo še pred prihodom Inkov skrivnostno belo ljudstvo, ki je bilo visoko omkano ter je klesalo prav take kipe, kakor jih je našel na Velikonočnem otoku. Toda Inki so to ljudstvo skoraj iztrebili, ostanki pa asimilirali. Vendar se je nekaterim skupinam praprebivalcev posrečilo, da so se na splavih rešili na Ocean. Morski tok jih je odnesel do Polinezijskih otokov, kjer so se izkrcali in ustanovili nove naselbine. Prve čase so živeli tako, kot so bili vajeni v Južni Ameriki, počasi pa so pozabljali na svojo prvotno domovino in njeno omiko ter postajali vedno bolj divji. S tem si je tudi razlagati, da so v davnini še znali klesati ogromne kipe in jih postavljati brez posebnih tehničnih sredstev, v zadnjih stoletjih pa so to čisto pozabili. Le še kaka pravljica, ki jo znajo stari ljudje, spominja na njihovo zanimivo preteklost. Znanstveniki so se doslej precej pričakali o izvoru in starosti orjaških kipov na Velikonočnem otoku in še na nekaterih drugih polinezijskih otocih ter o tem, kdo jih je izklesal. To uganko je zdaj rešil Thor Heyerdahl.

On in trije ameriški profesorji, ki so bili z njim, so preživelijo leto dni na otoku. Vsepo od so kopali in našli dokaze, da je bil poseljen že pred 1500 leti in da so morali biti že takratni prebivalci precej kulturni. To odkritje je za znanost čisto novo, ker so bili arheologi in zemljepisci doslej prepričani, da so prišli prvi ljudje na Velikonočni otok šele pred kakimi pet sto leti.

KAKO SO VZDIGOVALI OGROMNE KIPE

Doslej je bila tudi velika uganka, kako so mogoče nekdanji prebivalci brez prave tehnike postavili pokonci kipe, ki so visoki do 20 metrov in do 30 ton težki. Thor Heyerdahl, ki ima poseben dar, da zna izveči iz starih Polinezijscev njihove skrivnosti in izlušči iz pripovedk resnično jedro, pa je odkril

CARLO LEVI V TRSTU

V prvi polovici tega tedna je bil na obisku v Trstu slavni italijanski pisatelj Carlo Levi, ki je znan tudi kot odlični slikar. V Trstu ima precej prijateljev. Napravil je tudi izlet na Repentabor, kjer je poskusil nekaj kraških dobrot in izrazil vse priznanje našemu »teranu«.

V Ljubljani je izšel pred nekaj leti v slovenkem prevodu njegov roman »Krisus« se je ustavil v Ebo-lju». Te dni je dobil Carlo Levi najpomembnejšo italijansko nagrado »Viareggio« za knjigo »Besede so kamni«, ki je izšla lani. Pred kakim pa je objavil novo knjigo »Bodočnost ima starinsko srce«, v kateri popisuje vtise s svojega nedavnega obiska v Sovjetski zvezi.

tudi to. Na splošno začudenje znanstvenega sveta je povedal časnikarjem v Oslo, da so on in njegovi spremljevalci brez vseh modernih tehničnih sredstev tudi postavili tak kip pokonci. Ogromen kip, ki je še ležal v kamnolomu, so po velikem trudu s pomočjo drevesnih debl za nekaj centimetrov privzdignili, nato pa ga podložili s kamenjem in peslom. Potem so ponovili isto na drugi strani. Tako so izmenoma privzdigovali kip in polagali pod njega kamenje in pesek, tako dolgo, da so ga dobili v višino kamnatega podstavka, na katerega so ga hoteli postaviti. Ko so ga imeli na podstavku, so ga z istim postopkom privzdigovali samo na enem koncu, dokler ni stal pokonci.

Vsa stvar je bila torej zelo preprosta, obenem pa iznajdljiva. Vendar doslej še nikomur ni prišla ta misel, čeprav si je veliko učenjakov ubajalo g'avo s tem problemom.

ITALIJANSKA POVEST O SLOVENIJI MED VOJNO

Znana velika milanska založba Feltrinelli je izdala pred kratkim v svoji zbirki cenjenih knjig povest »La casa di Novacha« (Dom Novakovih), ki jo je napisal Mario Terrosi. Knjiga ima 180 strani manjšega formata. Napisana je v obliki spominov italijanskega vojaka — avtorja samega —, ki je v letih 1941 in 1942 sodeloval v italijanskih pogonih na slovenske partizane. Pisatelj pa je bil protifašist in tako je razumljivo, da je napisal knjigo z naklonenostjo do Slovencev, kar dokazuje že naslov. Dom Novakovih v Jašah pri Ljubljani je bil namreč eden izmed tistih slovenskih domov, kjer je p' sa el lahko pozabil, da je na sovražni zemlji, ker je lahko pozabil na vso umetno povzročeno sovraštvo in se počutil samo človeka.

Zgodba pi kaj posebnega, ker opisuje samo podobe in doživljanje v zvezi z vojno, zanimivi pa so opisi spopadov in življenja v italijanski vojski v zasedeni Sloveniji ter razmerja med italijanskimi vojniki in slovenskimi domaćini. Med drugim daje lepo priznanje slovenskim dekletom, ki so ohranila svoj ponos pred tuji in sovražniki.

Pisatelj je bil rojen v Sinalungi pri Sieni, živi pa v Grossetu ter je po poklicu črkostavec. Doslej je objavil razne novele.

VZGOJNI KOTIČEK

O samopremagovanju

Ko slišijo mladi ljudje govoriti o samopremagovanju, jim postane v duši pus o in se zdočločeno namrdnejo. Beseda jim vzbuja občutek, ki ga ima človek, če žejen leži ob svežem studencu, a ne sme iz njega piti.

Le z leti in malo po malem spoznajo in priznajo resnico, da bi ljudje lahko živeli brez železnice, brez elektrike in telefona, a nikakor ne brez samopremagovanja. Kdor namreč dela, kar se mu trenutno zljubi, ter brez ozira na bližnjega daje duška vsaki svoji nevolji in razdraženosti, p' iha ja neizogibno v nenehne spore in prepire, tako da se ga ljudje kmalu naveličajo ter se odmikajo njegovi družbi. Če bi bili vsi taki, bi se človeška družba spremenila v trop prepirljivcev in bi bilo s' eherno mirno sožitje nemogoče. Namesto da drug drugega prepašajo in sodelujejo, bi se ljudje prav kmalu raztepli spenarazen in človeška družba bi razpadla.

Človek, ki se ne zna premagovati, pa ne postane le neznošen drugim, temveč v prvi yrsi samemu sebi — škoduje.

Vsak mlad človek si na primer želji imeti pravega prijatelja. Ta ali oni sošolec mu posebno uga-ja in bi ga rad priklenil nase. Kako naj to doseže? S tem, da mu z dejanji dokaže, da ga ima rad, da mu v potrebi pomaga, večkrat pa zadostuje, da mu naredi le majhno uslugo, pa si že pridobi njegovo naklonjenost. Odstopi mu recimo svojo južno ali mu kaj drugega daruje. Da mu južno, a za to pridobi njegovo naklonjenost. To' a večkrat je poh' ep po jedi močnejši in za' o tega ne stori. Ker ni imel dovolj moči, da bi premagal samega sebe, je postala navadna južina ovira, da si ni skušal pridobiti

KULTURNE VESTI

V idiličnem mestecu Claut pod Dolomiti so imeli te dni Furlani svoj folklorni praznik z nastopom pevskih zborov in plesnih skupin. Podelili so tudi literarne nagrade za nove povesti v furlanskem jeziku. Slovesnost je organiziralo Furlansko jezikoslovno društvo, ki goji furlansko narodno zavest in slovnost in ki je privedilo ob tej priložnosti svoj 31. kongres.

Znani avstrijski naravoslovec pater dr. Martin Gusinde je odkril v notranjosti Nove Gvineje, v S' hraderjevem gorovju, pleme prtljikavcev, za ktere svet doslej ni vedel. Pleme šteje okrog 3.500 duš. Odrasli so visoki povprečno po 146 centimetrov.

V Postojni bodo praznovali od 3. do 10. oktobra »Muzejski teden«. Priredili bodo razstavo arheoloških predmetov, ki so jih našli v Postojni in okolici, ter vsega gradiva, ki se nanaša na skladatelja Miroslava Vilharja. Imeli bodo tudi več predavanj o zgodovini Posojne in več kultur ih prireditvev.

»Koledar prosvetnih delavcev« za leto 1956/57 je izšel v Ljubljani. Uredil ga je A. Sirok. Ima 208 str.

To poletje je minilo dvajset let, odkar so španski fašisti ustrelili največjega modernega španskega pesnika Federica Garcio Lorca. Lorcov grob je v bližini vasi Viznar v okolici Granade, a na njem ni znamenja.

Razstava knjižnih ilustracij slikarja Bogdana Groma k delom nekaterih ameriških mladink h p'steljev kroži po Italiji in je zaporečno na ogled na vseh sedežih USIS-a. To je lepo priznanje za proseškega rojaka.

Ljubljanska Drama bo odprla svojo novo sezono s Cankarjevim »Pohujšanjem v dolini Sentflorjansk«. Premiera bo sredi oktobra.

Obstoja upanje, da bodo letošnja sezona slovenske organizacije v Trstu spet lahko prirejale svoje kulturne prireditve v Avditoriju v ulici Teatro Romano.

LOJZE SPACAL SPET NAGRAJEN

Letošnje leto je prineslo slikarju Lojzetu Spacalu lepa zadoščenja. Te dni je dobil namreč že tretjo umetnostno nagrado. V Miljah so v nedeljo odprli veliko razstavo italijanske grafike, na kateri razstavlja svoja dela okrog 70 umetnikov. Glavni nagradi je prisodilo razsodišče Lojzetu Spacalu in slikarju Borgonzoniju iz Bolgne.

prijatelja.

Za mnoge ljudi je pa najtežja stvar na svetu držati v oblasti svoj jezik. Nekdo pove nekaj prijatelju ter ga prosi, naj drži to strogo zase. Ta sveto obljublja, da ne bo nikomur o stvari črhnil. Toda že isti večer ga vidiš, kako sušlja na uho bratu ter ga zaklinja: »Zaboga, da tega nikomur ne poveš!« Toda brat ima spet prijatelja, kateremu lahko »zaupa« ter mu vse pove, zaklinjajoč ga, naj drži to strogo zase.

In tako se stvar, ki bi morala ostati tajna, širi in o njej čivkajo že vrabci na strehi.

Ko pride zadeva na uho prizadetemu, je kajpada globoko užaljen. Ima občutek, kot da bi ga kdo udaril v srce. »Kot sem gotov, da sonce vsako jutro izide,« si pravi, »sem bil prepričan, da bo moj prijatelj molčal o tem, kar sem mu zaupal. Toda, kakor vidim, sem imel opravka s človekom, na katerega se ne morem zanesti. Če se v tej stvari ni znal premagati, nanj tudi v drugih rečeh ne morem zidati. To ne more biti moj prijatelj!«

In tako je šlo zavoljo blebeteča, ki ne zna samega sebe premagati, prijateljstvo na kose. Blebetavcu je sicer žal, a je prepozno. Kar je govoril, ne more več preklicati. Ko bodo ljudje zvedeli, kakšen človek je, mu mihče ne bo več hotel kaj zaupati in bo ostal popolnoma osamljen.

Samopremagovanje ni torej le prazen in pust nauk, ki ga dajejo stare šiljuje mladini, ampak je silno dragocena dobrina, je osnovni zakon, brez katerega bi ljudje ne mogli človeško in pošteno živeti drug poleg drugega. Vadi se torej pravočasno v samopremagovanje, če hočeš, da te bodo ljudje čislali in ti zaupali! Sicer boš pomilovanja vreden — revež.

GOSPODARSTVO

Dobro vino v dobre sode!

PLESNIVI SODI

Če praznih sodov nismo dobro osušili in smo jih držali odprte na vlagi, postanejo plesnivi. Vino dobi neprijeten okus po plesni. Naši ljudje pravijo, da diši po lesu. Plesniv sod kmalu spoznamo, če ga njuhamo pri vehi in nekoliko potolčemo s kakšnim lesom po duu. V plesnivih sodih žveplo na azbestnih trakeh ne gori.

Plesniv sod moramo na vsak način odpreti. Če vidimo, da je plesen le površna, to je, če so doge zdrave in le na rahlo prevlečene z neko belkasto tančico, je dovolj, da sod tako operemo, kot smo napisali zadnjič za sode z obilnim vinskim kamnom. Če pa je plesen močnejša in na nekaterih mestih temnejša, pomeni, da je plesen prodrla skozi skorjo vinskega kamna v les. Zato moramo na takih mestih doge temeljito pregledati. Marsikdaj se bo izkazalo, da je kaka doge že gnila in jo v tem primeru moramo nadomestiti z novo. Z močno plesnivim sodom pa ravnamo takole:

Najprej s strguljo ostrgamo vse doge, tako da odstranimo plesen in vinski kamen. Nato sod oplahemo z navadno vodo. Tej sledi pranje z vrelo vodo, v kateri smo raztopili navadno sodo (en kg navadne sode v 10 litrih vode). Ko je sod odcejen, raztopimo v 5 do 10 litrih vrele vode po 150 gramov »Sanatona« na 1 hl sodove vsebine, sod začepimo in ga počasi vrtimo, tako da pride raztopina na vsako doko. Nato postavimo sod na eno dno, kjer ga pustimo 1/2 ure, potem pa na drugo dno in ga pustimo pri miru 3 do 4 ure. Medtem se je iz »sanatona« razvil aktivni — svobodni kisik, ki zamori vso plesen. Končno zlijemo iz sode raztopino »sanatona« in sod začnemo prati z mrzlo vodo, in sicer toliko časa, dokler ne priteče iz sode popolnoma čista voda. Včasih je potrebnih tudi 8 ali še več izpiranj. Opran sod je zelo pust in preden ga napolnimo z moštom ali novim vinom, ga moramo oviniti, kar napravimo tako, kot je rečeno zadnjič za sode z obilnim vinskim kamnom na dogah.

RAZKISANJE KISLIH SODOV

Če obiščete v teh tednih gostilne, boste le prevečkrat našli vina, ki so več ali manj kislila. Zakon sicer prepoveduje prodajo takih vin, a ker ni skoraj nobenega nadzorstva, se take pijače mnogo razpeča.

Manjši del takih vin je dobil cik zastran tega, ker so vino hranili v neprimernih, to je pretoplih prostorih. V glavnem pa je cik nastal zaradi slabe, kisle posode. Naši ljudje ne priznajo, da je posoda kislila, temveč rečejo, da je samo »nekoliko močnejša«. In vendar je večkrat taka, da bi bila godna samo za kisanje repe ali zelja ali pa za prevažanje gnojnice.

Vsakega kislega sode ne moremo tako ozdraviti, da bi ga lahko mirne duše naličili z moštom ali novim vinom. Popraviti se dajo samo tisti kisli sodi, pri katerih je kis tesno povezan z vinskim kamnom, oziroma z grampo na dogah. Če sega pa kis že v les, ni gotovo, ali se bo razkisanje posrečilo.

Zato moramo vsak kisli sod najprej odpreti in ga temeljito rešiti vinskega kamna

in grampe. Če so doge pod grampo popolnoma zdrave, bomo sod oprali tako, kot je bilo rečeno za plesnive sode. Kadar je kakšna doge sumljiva, jo moramo prej pooblati do zdravega lesa. Če pa je sod star in ima več dog nakaženih ter če so njihovi robovi bolj mehki, je najbolje, da tak sod izločimo iz vinske kleti. V ostalem pa ravnamo z njim tako kot s plesnivimi sodi.

V naših krajih, kjer ni bilo toče, kaže sedaj vinska letina kar odlično. Marsikdo bo imel premalo dobre vinske posode. Zato napravite pravočasno potrebne korake. Vse količkej sumljive sode temeljito izperite. Pomnite, da se v slabem sodu pokvari najboljše vino, v dobrem pa se zboljša.

(Konec)

KLUBI »3 P«

V Ameriki imajo tako zvane klube »4 H«, v katerih so organizirani mladi poljedelci. Sedaj so začeli ustanavljati v Italiji (v okrižju Zveze neposrednih poljedelcev) klube »3 P«. Ti trije »P« so začetnice glagolov »provare, produrre, progredire« (preizkušati, proizvajati, napredovati). Članj teh klubov se obvežejo, da bodo na deželi širili kmetijsko tehniko, delali posebne poskuse pod vodstvom strokovnjakov kmetijskega nadzorništva in nato poročali o doseženih uspehih. — Take klube ustanavljajo že v 30 pokrajinah.

Sportni pregled

NOGOMET

Medtem ko je Madžarska zaradi nezadovoljivih letošnjih izidov odpovedala nastop na bližnji Olimpiadi, se v Jugoslaviji vnelo nadaljevanje tekme za nogometno prvenstvo, ki se jih udeležuje širinajši množev. Vsako kolo prinaša presenečenja in tako je že koj v začetku uspelo šibkemu Veležu odnesti eno točko v tekmi s prerojenim Hajdukom iz Splita. V drugem kolu je pomemben poraz (1:0) državnega prvaka Crvene zvezde proti novincu Lokomotivi, ki je prevzela vodstvo na lestvici. Dinamo je tudi zmagal (5:4) z Vojvodino, toda z ostrim naprom. V tretjem kolu so v vseh tekmah zmagali domačini, razen BSK, ki je zaigral neodločeno z Dinamom (1:1) ter se tako povzpela na vrh lestvice. Lokomotiva pa je v Subotici imela slab dan in jo je Spartak ostro porazil s 4:0. Jasno je, da vsa močva niso še na višku svojih moči, toda favoriti polagoma že stopajo v ospredje. V petem kolu je za največje presenečenje poskrbel Budućnost, ki je sredi Beograda odnesla domačemu Partizanu (2:1) obe točki. Hajduk pa žanje čedalje večje uspehe. Tokrat je z lahkoto odpravil Vardarja (2:0) in se uvrstil na prvo mesto skupno s Crveno zvezdo in z Vojvodino. V šestem kolu, ki se je odigralo v nedeljo, ni bilo ne večjih presenečenj ne sprememb na vrhu lestvice. Hajduk in Crvena zvezda sta odlično premagali Radničkoga (5:0) in Vojvodino (4:0). BSK pa je dosegel letošnji prvi uspeh. Premagal je (2:1) Lokomotivo, ki se ji je to pot nekaj zataknilo. Lestvica je naslednja: Hajduk in Crvena zvezda 10 točk, Vojvodina 8, Spartak, Velež, Dinamo 7, Partizan, Budućnost, Zagreb, Vardar 5, Lokomotiva, Sarajevo, Radnički 4, BSK 3.

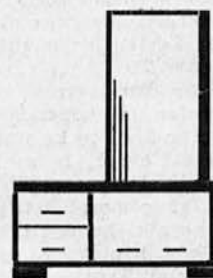
VESLANJE

Na Bledu so se zaključile tekme za evropsko veslaško prvenstvo, za katero je vladalo veliko zanimanje. Tekmovanja so bila izredno zanimiva. Prireditelji tekem so dosegli velik uspeh, ker so priznali vsi inozemski strokovnjaki. Tekmovanje se je udeležilo rekordno število veslačev (370) iz 21 držav. Rusi so zmagali v treh disciplinah (skiff, double-scull, dvojec brez krmarja), toda njihova premoč ni bila tako vidna kot na prejšnjih prvenstvih.

SUHA LUCERNA ALI VEČNA DETELJA

vsebuje okoli 2% apna, kar je višek vseh sort sena. Vsebuje tudi znaten odstotek fosforove kisline (0.35%). Ti dve snovi sta v veliki meri za okostje mladih živali in z obilnejšo molzo mleka. Najugodnejši vpliv pa ima suha lucerna na razvoj mladih živali, ker vsebuje znatne količine vitaminov, posebno pa vitamine A, B₂, B₅ in B₁₂. Medtem ko vsak kg navadnega sena vsebuje le okoli 50 mg (miligramov) vitaminov, jih ima suha lucerna 120 do 180 mg.

Zato je lucerna priporočljiva za vse mlade živali, lucernina moka pa je zelo koristna pri zreji mlade perutnine, kancev, mladih prašičev, telet itd.

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje in d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

Nemci, Italijani, Čehi in Finci so dosegli lepe uspehe v ostalih disciplinah ter so vsi zapustili dober vtis. Jugoslovani, ki zaostajajo tako v tehniki kot v taktiki, so razočarali. V finalno tekmo napje se je uvrstil edino Vlasie, a je bil poražen.

AVTOMOBILIZEM

V Monzi je v nedeljo bila dirka za Veliko evropsko nagrado. Zaslužen je zmagal Anglež Moss na vozilu Maserati, ki je le za 5"7 prehitel Argentinca Fangia. Ta pa je kljub porazu že četrtič postal svetovni prvak. Dirka je bila silno zanimiva. Precej vozačev je moralo odstopiti zaradi okvar na vozilih.

V prejšnjem tednu je bila tudi dirka na progi Liège - Rim - Liège, ki se je vila po vsej Evropi in je šla tudi preko Jugoslavije. Prav na tem ozemlju je zaradi slabe ceste odstopilo največ dirkačev. Od 85 vozačev jih je dospelo na cilj le 36. Najboljša sta bila Belgijca Mairesse-Genin, ki sta zmagala na izvrstnem vozilu, znamke Mercedes.

KOLESARSTVO

V Kopenhagenu so p ogasili zadnje kolesarske svetovne prveke. Italijana Maspes in Messina sta premagala močne nasprotnike in si osvojila mayrično majico v hitrostni in zasledovalni dirki za profesionalce. V umetnem kolesarstvu in v kolesarski igri z žogo je zmagala Švica. Ostala svetovna prvačka sta Francoz Rousseau in Italijan Baldini. V dirki za motornimi kolesi je prvo mesto osvojil Avstralec French.

ODBOJKA

V Parizu so se pričele tekme za svetovno prvenstvo odbojke. Priznana so najboljša državna moštva. V finale so se uvrstile naslednje ekipe: SZ, Češka, Bolgarija, Romunija, Madžarska, Francija, ZDA, Kijajska, Poljska ter Jugoslavija. Svetovni prvak (Rusija) in evropski prvak (Češka) se bošta morala ostro boriti z Amerikanci za nov naslov.

ATLETIKA

Ob udeležbi najbolj znanih »trojke« Evrope je tudi letos bila po ulicah Genove tradicionalna lahkoatletska štafetna dirka za Mairanov pokal. Že četrtič je ta pokal zaslužen osvojil Partizan. Italijansko moštvo »Fiamme d'oro« iz Padove se je nepričakovano po hudi borbi z Jugoslovani uvrstilo na drugo mesto.

TAD

4
Za
naše
naimališe
Trije
hribolazi

Mož v senci

Fran je molčal. Le mišice okrog usten so se mu napele in videlo se mu je, kako se premaguje, da ne bi zavpil od notranje bolečine. Erna je čakala in, ker ni nič odgovoril, je vprašala: »Ali naj pokličemo policijo?«

Tedaj je mož izustil trd »Ne«. Čez nekaj minut je zaječal: »Kako me je zaradi teh ljudi: — sram!«

Erno je pretreslo, da je bridko zajokala. Fran je zaslišal pridušeno hlipanje, odprl oči ter pogledal dekle. Pogled nanjo ga je ganil, njene solze so ga zdramile iz otopelosti. Obotavlja se, je stegnil roko proti njej. Erna jo je prijela in jo krepko stisnila. Fran je občutil, kot da mu jo stiska dober, zvest tovariš.

»Vi morate proč od tu — takoj in na skrivaj. Nekaj časa morate zginiti, da se Vam vrne zdravje.« Čez hip se je domislila: »Imam prijateljico iz šolskih let, gospod doktor. Njen oče je predstojnik zdravilišča, ne daleč od tu. Če mu vse razložim, Vas bo gotovo sprejel v zavod.«

Fran je priprl oči, nato je prikimal: »To je treba premisliti. Odločil bi se za to samo pod pogojem, da bi me Vi, sestra, spre-

li tja. Tudi bolničar naj gre z nami. Pišite svoji prijateljici. Vse stroške prevzamem jaz.« Še isti večer je Fran zvedel, da je Erna nečakinja njegovega pravnega zastopnika odvetnika Rikeja. Zdaj je pričel razmišljati. »Vaš stric nam bo pomagal.« Erna se je od-dahnila. Opazila je, da je Frana popolnoma prevzela misel na rešitev iz te ječe. Čez eno uro sta si bila oba edina, kaj bo treba storiti. Še isto noč je Erna napisala dvoje dolgih pisem, eno prijateljici, drugo pa stricu v mesto.

* * *

Karel Ronald je bil pri telefonu. Gospa Marta mu je odgovarjala. Erna se je slučajno mudila v isti sobi in je zadovoljno ugotovila, da ni gospa Marta niti slutila za njene obiske v skrivni sobi. Gospa je po telefonu sporočala samo najnujnejše. Erna se je pa mislila: »Če bi ti vse vedela...!«

Dekle se je tiho smejala, ko je gospa Marta govorila: »Slabo, fant moj, slabo. Sem prav v skrbeh. Da, vsak dan je bilo slabše. Kdaj boš prišel? V četrtek ob isti uri? Prav... da. Na svidenje, Karel!«

Erni se je srce kar krčilo, ko je pomislila, da je stara, dobra gospa igrača v rokah svojega sina.

V četrtek bo torej zdravnik tu. Še dva dneva in dve noči sta na razpolago za beg. Vse do potankosti je že premislila; vsakdo je vedel, kaj mora storiti. Tudi odgovor od prijateljice za sprejem

TEDENSKI KOLEDARČEK

9. septembra, nedelja: Peter Kl., Vsemir
10. septembra, ponedeljek: Nikolaj, Rakita
11. septembra, torek: Proč, in Hijacint, Milan
12. septembra, sredo: Macedonij, Večedrag
13. septembra, četrtek: Notbu ga, Zremil
14. septembra, petek: Matern j, Znanoslav
15. septembra, sobota: Nikomed, Svogoj

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 5. septembra si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	627—629 lir
avstrijski šiling	23,25—24,25 lir
100 francoskih frankov	145—150 lir
100 dinarjev	90—95 lir
funt šterling	156—1620 lir
nemško marko	146,50—147,50 lir
pesos	18—20 lir
švicarski frank	146,25—147 lir
zlato	716—718 lir
napoleon	4950—5050 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 9. septembra ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; 13.30 Glasba po željah; 16.00 Čajkovski: Labodje jezero, balet; 20.30 Monteverdi: Orfej, opera v 5 dejanjih.

Ponedeljek, 10. septembra ob: 18.30 Z začarane police; 19.15 Radijska univerza; 21.30 Ženski kvartet Večernica; 22.00 Iz italijanske književnosti in umetnosti.

Torek, 11. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 19.15 Zdravniški vedež; 20.50 Zbor iz Koroške; 21.00 Radijski oder — Gomez Duarte Rberio: Sestri iz Segovie, igra v 3 dejanjih, nato večerne melodije.

Sreda, 12. septembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 18.30 Radijska mamica; 20.30 Vokalni tercet Metulček; 21.00 Obletnica tedna; 22.00 Iz slovenske književnosti in umetnosti.

Četrtek, 13. septembra ob: 12.55 Kmečki kvartet iz Doline; 18.33 Koncert sopranistke Anite Meže; 21.00 Dramatizirana zgodba; 22.15 De Falla: Triogelnik, balet.

Petek, 14. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 18.00 Koncert pianista Darka Iukiča; 18.30 Z začarane police; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Iz svetovne književnosti in umetnosti.

Sobota, 15. septembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 16.00 Sobotna novela; 16.15 Domači odmevi; 16.40 Koncert orkestra Carla Pacchiorija; 19.15 Seštanek s poslušalkami; 21.00 Teden v Italiji; 21.45 Parada lahkih orkestrrov.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 287: Je li kaj resnice na tem, da na Japonskem vrtnarjov brez zemlje, to je, da gojijo povrtnino kar v loncih samo s kemičnimi raztopinami?

Odgovor: Vzgojanje rastlin, predvsem povrtnine in cvetlic v posodah brez zemlje, se vedno bolj širi ne samo na Japonskem, temveč tudi v Indiji, v Južni Afriki, v Evropi pa predvsem na Angleškem. O tem je nastala že cela literatura in se razvija posebna veda. Tak način vzgojanja rastlin je daleč zato mogoč, ker je veda dognala, kaj rastlina potrebuje za svoj razvoj, in ker kemija omogoča, da damo rastlini vse, kar potrebuje. Najprej so vzgajali rastline v vodi, v kateri so raztopili vse snovi, potrebne rastlini. Danes rabijo za podlago pesek in grušč ali neko umetno snov, ki se imenuje »vermikolita«. Na tej podlagi rastlina razvije korenine, s katerimi prevzema potrebne redilne snovi iz posod brez raztopine. Za različne vrste rastlin so tudi redilne raztopine različne. Do sedaj doseženi uspehi so več kot zadostni, a postopek se vedno bolj izpopolnjuje, ker pač veda razkriva vse več tajnosti rastlinskega življenja. Optimisti pravijo, da ni več daleč čas, ko bo po tem načinu mogoče oddelovati tudi pusti pesek puščave Sahare.

Vprašanje št. 288: Ima nekaj stotin kvadratnih metrov sipine, kjer se zemlja, posebno ob hudih nalivih, vsipa. Da bi tam zasadil akacijo, ki bi držal zemljo, ni misliti, ker je zgoraj in spodaj vinograd. Zidu tudi ni mogoče napraviti, ker ni v bližini kamena. Ali bi bilo mogoče utrditi sipino na kakšen drug način?

Odgovor: Ostaneta Vam dve poti: ali sipino utrdite z naravno travniško rušo ali pa jo posejete z rastlinami, ki se globoko ukoreninijo in s tem zemljišče utrdijo. V prvem primeru bi morali imeti v bližini travnik, kjer bi z ostro lopato rezali kocke ruše in s to napravili položeno »zid«. V drugem primeru je potrebno, da vso sipino posejete z mešanico semen takih trav in detelj, ki se globoko ukoreninijo. Za 100 kv. metrov površine bi potrebovali dober kg semena. V tej mešanici bi morala esparzeta (lupinella) predstavljati vsaj polovico teže, ostalo polovico pa v enakih delih lucerna (erba medica), nokota (ginestra), jaltus, pahovka (altissima), rdeča bilna (festuca rubra), šopulja (agrostis) in stoklasa (bromus). Tako mešanico bi lahko sejali sedaj v zgodnji jeseni ali pa zgodaj spomladi.

Vprašanje št. 289: Slišala sem, da gobe nimajo posebne hranilne vrednosti, a jih ljudje kljub temu radi kupujejo in drago plačujejo, posebno dolocene vrste. Kakšno vrednost imajo gobe?

Odgovor: Sveže gobe vsebujejo povprečno od 80 do 90% vode, suhe pa 11-12%. Če jih kuhamo, zgubijo sveže gobe 2/3 vode, suhe pa se je navzamejo. Hranilna vrednost gob je v primeru z drugimi hranili zelo pičila, saj predstavlja 100 gramov svežih gob komaj 46 kalorij. Vsaka kalorija v gobah stane navadno toliko kot 40 kalorij v kruhu, torej so gobe v tem pogledu zelo drage. Čisto obratno sliko o vrednosti gob pa dobimo, če upoštevamo vpliv zaužitih gob na presnavljanje v človeškem telesu. V gobah je namreč velika množina aminovih kislin, ki so potrebne za zdravje človeka. Če k temu še dodamo, da vsebujejo gobe mnogo rudnin (fosfor, železo, baker, mangan in druge) in celo vrsto vitaminov, ki uravnovešajo presnavljanje v človeškem telesu, ugotovimo, da so gobe plemenita in odlična hrana, ki bi bila potrebna vsem, in ne samo tistim, ki imajo mnogo čvenka v žepu.

Iz Gorice

OPOZORILO

Goriško županstvo razglasa, da je treba do 30. t. m. prijaviti na posebnih obrazcih spremembe dohodkov za razne občinske davke, n. pr. družinski davek, davek na prejem, na obrtnice itd. P. izdati lahko dvignejo obrazce na občinskem davčnem uradu v ulici Crispi št. 8.

Komur se dohodki v preteklem letu niso spremenili, ni dolžan predložiti nove prijave. Kdor pa jo je dolžan napraviti in je ne predloži v omenjenem roku, bo moral plačati kazen v višini 1 tretjine davkov, ki jih plačuje.

OBVESTILO

Na slovenskih osnovnih šolah doberdobskega okrožja bodo popravni izpiti čez 1., 2. in 4. razred dne 20. in 21. septembra, izpiti čez 3. in 5. razred pa po temle redu: 22. in 24. septembra v Doberdobu, Jamljah, Gabrijah, na Vrhu in v Sovodnjah. 25. in 26. sept. v Rupih, v Dolu in v Trzicah.

Vpiševanje se bo začelo 26. septembra in bo trajalo do 30. septembra.

Otroci, rojeni leta 1950, (prvi razred) so ob vpisu dolžni predložiti rojstni list in potrdilo o cepljenju proti kozam in davici.

Solsko leto 1956/57 se začne 1. oktobra s šolsko mašo, redni pouk pa v torek 2. oktobra.

IZDAJA KONZORCIJ NOVEGA LISTA

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« v Trstu

Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

v zdravilišče je že prišel. Vse se mora posrečiti. Franu so se moči ob dobri hrani, ki jo je Erna sama pripravljala, vidno vračale. Živila je sama na skrivaj kupovala. Kar so skuhalo v grajski kuhinji, so odnašali nedotaknjeno nazaj. Ker so v nočeh še vedno tu pa tam zadoneli nečloveški kriki, je po pravici lahko gospa Marta telefonirala sinu, da je s Franom vedno slabše. Gospa si ni namreč nikdar upala stopiti v bolniško sobo. Preveč se ji je smilil nečak, zato je le pri strežaju pozvedovala, kako je z njim.

Ko je Erna pomislila na četrtek, ji je srce začelo močneje bit. Malo športno letalo je navadno pristajalo ob četrkih ob deseti uri. Prej je Karel šel z materjo redno k zajtrku v jedilnico. Tam sta ostajala več časa. Tiste trenutke je bilo treba izrabiti.

Ta dan je že zjutraj gospa Marta izrazila željo, da bi se z Erno odpeljala v bližnje mesto na obisk k neki sorodnici vdovi.

Medtem ko se je gospa pripravljala, je Erna pohitela k bolniku. Povedala je, da bo Karel prišel šele v četrtek, ona pa da mora danes z gospo v mesto in da se bo šele zvečer vrnila. Z drhtečim srcem je zapazila, da bolniku ni prav, ker je ne bo videl do večera.

* * *

Točno pet minut pred deseto uro je letalo pristalo. Erna je z grajskega stolpiča opazovala, ko se je v zavojih približevalo gradu. Brž je stekla v svojo sobo in obesila belo brisačo na balkon. Znak Franovemu strežaju, da je prišel zdravnik. Zdaj pa hitro v jedilnico, da pozdravi zdravnika Karla, nato ima eno uro časa.

Hvala Bogu, da sta zdravnik in mati izrazila željo, da bi rada ostala sama pri zajtrku. Erna je bolj letela kot hitela v tisti zapuščen del gradu, kjer je bil Fran že opravljen. Ko je vstopila, se ji je nasmehnil: stegnil roke proti njej in jo pritegnil nekoliko

bliže. »Bodite brez skrbi; sem že toliko pri moči, da lahko tvegam. Kako naj se Vam zahvalim, ne vem. Rešili ste mi življenje. Vaš dolžnik ostanem za vedno...«

Erna mu je položila roko na usta: »Ne... tega ne smete misliti. Storila sem le svojo dolžnost.«

»Oh, dosti, dosti več, Erna, jaz to vem.« Topel žarek iz njegovih oči je seval na deklico, da je brž povsila veke. Fran je sedaj z vso silo občutil, kako težko mu bo slovo od nje, ki jo je vsak večer tako željno pričakoval.

»Pričakoval Vas bom. Brž ko boste tu prosti, prihitite v zdravilišče.« Potem se je obrnil k strežniku: »Vi, revež, boste pa morali prenesti vso jezo, preden boste lahko prišli za menoj.«

Strežnik se je smejal: »Kar veselim se tega!«

»Sedaj pa obema prav prisrčna hvala.« Erni je še dodal: »Brž ko bom prišel tja, Vas obvestim.«

Dekle je prikimalo: »Da bi že bilo vse pri kraju!« »Nič se ne bojte, Erna, bom že uredil.«

Tedaj ga je pogledala. On pa je v njenih svetlih, sinjih očeh bral, kar so mu usta dozdej zamolčala. Kakor da se mu je železen obroč razpel s prsi; tudi njegovo oko se je potopilo v njeno. »Erna«, samo dahnul je to ime, vzdih se je izvil iz globine srca.

Ona ga je slišala. Z nežnim gibom je dvignila roke in oklenila njegov obraz.

»Kmalu... Fran! Kmalu bom prišla in začelo se bo novo življenje!« »Da, novo — boljše in lepše!«

Sedaj so tudi njegove oči začele mladostno in pogumno, telo se mu je ponosno zravnilo: »Na svidenje, Erna — misli name!« Pri vratih je še zamahnil v pozdrav, ona pa je z gorečimi očmi zrla za njim.

(Dalje)